

Вплив правового режиму воєнного стану на участь громадськості в законотворчому процесі

Андрій Валівко, аспірант

Київський національний університет будівництва і архітектури, проспект Повітряних Сил, 31, Київ, Україна, 03037

АНОТАЦІЯ

Представлено правові основи та форми участі громадських організацій у законотворчому процесі, проаналізовано вплив правового режиму воєнного стану на участь громадськості в законотворчому процесі, запропоновано шляхи інтенсифікації участі громадськості в законотворчому процесі в умовах воєнного стану та пов'язаних з ним обмежень.

Ключові слова: законотворчий процес, громадськість, воєнний стан, законодавство.

1. ВСТУП

Основним принципом, на якому будується законотворча діяльність, є принцип прозорості та відкритості законодавчого процесу. Ці принципи пов'язані зі взаємодією законодавчої влади та громадськості, що є важливою ознакою демократичного суспільства і сприяє вдосконаленню процесу шляхом активного залучення до нього громадян.

2. ПРАВОВІ ОСНОВИ ТА ФОРМИ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАКОНОТВОРЧОМУ ПРОЦЕСІ

На сьогодні важливим напрямком діяльності держави є якісна зміна її взаємовідносин із громадськими об'єднаннями. Це завдання випливає із зобов'язань України перед Радою Європи і Європейським Союзом. Насамперед, мова йде про переорієнтацію діяльності держави від прямого керівництва громадськими об'єднаннями до сприяння реалізації конституційного права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод, як це передбачено ст. 36 Конституції. Усвідомлення суспільного значення громадських об'єднань для формування громадянського суспільства і демократичної держави призвело до їх інституціоналізації, тобто правового нормування порядку їх створення та діяльності з боку держави. В Україні правовий статус громадських об'єднань визначається Законом України «Про громадські об'єднання» [1]. Участь громадян у законодавчій роботі парламенту повинна бути невід'ємним атрибутом парламентської діяльності. Залучення громадян в законотворчу і іншу роботу парламенту може приймати різні форми. Найбільш часто на практиці використовують запрошення громадськості, експертного товариства для публічного представлення та обговорення актуальних законопроектів на майданчиках парламенту або публічних слухань, у формі парламентських слухань, круглих столів, робочих груп, організованих комітетами Верховної Ради України.

Громадські інституції у своїй діяльності повинні звертати увагу на тому, що єдиного правового регулювання щодо створення та діяльності громадських рад при органах законодавчої влади поки що немає. Можливість створення таких дорадчих органів може бути закріплена в окремих

положеннях при комітетах Верховної Ради України. Ці структури можуть утворюватися на постійній основі або на тимчасовій – для вирішення певних завдань. На електронній сторінці певного Комітету можна ознайомитись із положенням про діяльність громадської ради, її склад та прийняті рішення. Як правило, громадські ради створюються за спільної ініціативи громадських організацій та народних депутатів України, які є членами певного комітету. Своєю чергою треба відзначити, що відсутні критерії для визначення кола осіб, які можуть входити до складу рад громадськості [2]. Національні правові основи участі громадських організацій у законотворчому процесі зводяться до того, що нормативно-правові акти встановлюють зобов'язання державних органів "інформувати громадськість" або "залучати громадськість". Однак жоден із цих актів не пояснює детально механізм реалізації цього зобов'язання і не визначає точний зміст терміна. Правові гарантії участі громадськості у процесі законотворення закріплені у Протоколі №1 до Європейської конвенції з прав людини, статтях 38, 40, 69, 93 Конституції України, а також у законах України: "Про звернення громадян", "Про комітети Верховної Ради України", "Про доступ до публічної інформації", "Про громадські об'єднання", "Про інформацію" та інших нормативно-правових актах. Серед основних форм участі громадськості в законотворчому процесі в Україні можна виділити наступні:

1. Подання петицій та звернень. Громадяни та громадські організації можуть подавати петиції, звернення та пропозиції до органів державної влади. Це закріплено у Законі України «Про звернення громадян».

2. Громадські обговорення та консультації. Законодавчі органи можуть проводити відкриті консультації та обговорення законопроектів із залученням громадськості. Це дає можливість отримати думки різних верств суспільства та вдосконалити законодавчі ініціативи.

3. Участь у парламентських слуханнях. Громадські організації можуть брати участь у парламентських слуханнях, де обговорюються важливі питання та законопроекти, що мають суспільний інтерес.

4. Залучення експертів та представників громадських організацій. Громадські об'єднання можуть надавати своїх експертів для участі в робочих групах, які працюють над підготовкою законопроектів або їхнім обговоренням.

5. Інформаційна участь. Громадськість має право на доступ до інформації про законодавчу діяльність, а також можливість отримувати інформацію щодо розробки та

прийняття законів через публікації в ЗМІ та офіційних джерелах.

6. Електронні петиції. Громадяни можуть ініціювати та підписувати електронні петиції до органів влади. Якщо петиція набирає необхідну кількість підписів, вона обов'язково розглядається відповідним органом.

7. Участь у комітетах Верховної Ради. Громадські організації можуть співпрацювати з комітетами Верховної Ради України, надаючи свої пропозиції та експертні висновки під час підготовки законопроектів.

Крім вищенаведених форм участі громадськості в законотворчому процесі існує опосередкований метод впливу через обрання громадянами народних депутатів України, які є суб'єктами права законодавчої ініціативи та беруть безпосередню участь в роботі комітетів та комісій парламенту. Такі форми участі дозволяють громадськості впливати на законотворчий процес і сприяють розвитку демократичного суспільства.

3. ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ В ЗАКОНОТВОРЧОМУ ПРОЦЕСІ ПІСЛЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Участь громадськості у законотворчому процесі під час воєнного стану є особливо важливою, але й досить складною через обмеження, що накладає сам режим воєнного стану. Запроваджені обмеження щодо доступу громадян до урядового кварталу та державних установ та до публічної інформації суттєво зменшили можливість впливу на процеси обговорення та ухвалення законів. Парламент продовжує роботу у напівзакритому режимі: у громадськості відсутній доступ до календарного плану запланованих пленарних засідань і порядку денного таких засідань, прями трансляції пленарних засідань не проводяться, не усі комітети Верховної Ради України публікують протоколи і стенограми своїх засідань, транслюють засідання он-лайн або поширюють у відкритому доступі записи таких засідань [3].

Крім того, представники громадськості не завжди розуміють в який спосіб вони мають можливість бути почутими, висловлювати свої ідеї та залучатися до напрацювання законотворчих ініціатив. Представники громадськості суттєво зменшили комунікації з парламентарями з причин загальної суспільної інертності у сфері законотворення, що сформувалася в умовах важкого психологічного стану українців в умовах тотальної війни Російської Федерації проти України. Воєнний стан часто супроводжується обмеженнями на проведення публічних заходів, зібрань та протестів, що є важливими механізмами впливу громадськості на законотворчість. Під час воєнного стану може запроваджуватись контроль за медіа та комунікаціями, що ускладнює доступ громадськості до актуальної інформації про законотворчий процес і можливість реагувати на зміни в законодавстві. Певні закони ухвалюються за спрощеною процедурою, що може зменшити час для громадського обговорення або навіть повністю його виключити. В умовах надзвичайних ситуацій урядові органи можуть ухвалювати важливі рішення без належних консультацій з громадськістю. Попри обмеження, новітні технології відкривають можливості для залучення громадян до процесу ухвалення рішень. В умовах воєнного стану державні органи можуть використовувати онлайн-платформи для збору думок громадян щодо законодавчих

ініціатив. Під час кризової ситуації громадські організації та експертні групи можуть виступати посередниками між громадянами і державою, представляючи інтереси громадськості в законотворчому процесі. Зазвичай такі групи мають доступ до законодавців і можуть впливати на формування політики, навіть в умовах воєнного стану.

Одним із напрямів інтенсифікації залучення громадськості до законотворчого процесу під час воєнного стану є ініціатива громадської організації «Асоціація народних депутатів України» (далі – АНДУ), до якої входять народні депутати України усіх скликань, зокрема і діючі. Проект «Рада регіонів АНДУ» передбачає створення регіональних структурних підрозділів АНДУ для активної комунікації з регіональними інститутами громадянського суспільства з метою забезпечення взаємодії інститутів громадянського суспільства і органів державної влади у різних регіонах України для суспільно збалансованої регіональної політики, консолідації соціальної активності регіональних громадських організацій і політичної адвокації потреб громадськості у різних регіонах України, залучення народних депутатів всіх скликань до забезпечення взаємодії із громадськістю та з чинним скликанням народних депутатів України, забезпечення вивчення громадської думки щодо законопроектів, що передбачаються для внесення Президентом України, народними депутатами України, Кабінетом міністрів України на розгляд Верховної Ради України, з питань регіонального розвитку, місцевого самоврядування, територіальної організації влади, а також збір громадських ініціатив, їх трансформацію у законопроекти та внесення на розгляд парламенту через народних депутатів України – членів АНДУ, що є суб'єктами законодавчої ініціативи.

4. ВИСНОВКИ

Отже, дослідження впливу правового режиму воєнного стану на участь громадськості в законотворчому процесі засвідчують доцільність внесення змін і доповнень у регламентні норми роботи парламенту щодо забезпечення права громадськості на участь у законотворчому процесі. Така участь може бути забезпеченою сучасними цифровими технологіями – он-лайн участю верифікованих представників громадськості у роботі комітетів та комісій Верховної Ради України. Участь громадськості в законотворчому процесі підвищить рівень експертної якості підготовки законопроектів та удосконалив механізми прийняття політично значимих рішень загалом.

Список літератури

- [1] Болдирев С. DSpace at NLU: Home. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11499/1/Bol_direv.pdf (дата звернення: 13.09.2024).
- [2] Крутько А.Л. Народна законодавча ініціатива: теоретико-правовий аспект : дис. канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2017. 20 с.
- [3] Парламент в умовах війни: приклад України - десята сесія Верховної Ради України IX скликання 5 вересня 2023 року – 5 лютого 2023 року. URL: <https://www.rada.gov.ua/uploads/documents/74995.pdf> (дата звернення: 13.09.2024).